

С.М. ПАНЧЕНКО¹, Ю.О. КАРПЕНКО²,
М.В. ГРАФІН²

¹ Національний природний парк «Деснянсько-Старогутський»
вул. Новгород-Сіверська, 62, м. Середина-Буда, 41000,
Сумська обл.

² Чернігівський державний педагогічний
університет ім. Т.Г. Шевченка
вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013

ФЛОРИСТИЧНІ ЗНАХІДКИ НА ПІВНІЧНОМУ СХОДІ УКРАЇНИ

Ключові слова: Червона книга України, рідкісні види,
Лівобережне Полісся, НПП «Мезинський», природно-за-
повідні території

Під час польових досліджень 1997—2004 рр. у північних районах Сумської та Чернігівської областей виявлено місцезростання рідкісних та малопоширених видів вищих судинних рослин, занесених до Червоної книги України: *Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch, *Huperzia selago* (L.) Bernh. ex Schrank et Mart., *Lilium martagon* L., *Pulsatilla bogemica* (Scalický) Tzvelev (у ЧКУ наводиться як *Pulsatilla nigricans* Stoerck), *Salix starkeana* Willd., *Listera ovata* (L.) R. Br., *Lycopodium annotinum* L., *Epipactis helleborine* (L.) Crantz, *E. atrorubens* (Hoffm. ex Bernh.) Besser., *Dactylorhiza incarnata* (L.) Soó. та *Neottia nidus-avis* (L.) Rich. Також описані нові місцезнаходження регіонально рідкісних та малопоширених видів: *Astragalus cicer* L., *Drosera rotundifolia* L., *Laserpitium prutenicum* L., *Phegopteris connectilis* (Michx.) Watt., *Phlomis tuberosa* L., *Polystichum aculeatum* (L.) Roth, *Polystichum braunii* (Spenn.) Fée, *Polypodium vulgare* L., *Rhynchospora alba* Vahl, *Salix vinogradovii* A. Skvorts. та *Sanicula europaea* L. [9].

Регіон досліджень охоплює такі фізико-географічні області: Чернігівське та Новгород-Сіверське Полісся; північну частину Сумської обл. — західні відроги Середньоросійської височини та північну частину Полтавського плато. За адміністративним поділом — це Новгород-Сіверський, Коропський, Ніжинський, Сосницький, Чернігівський та Козелецький райони Чернігівської обл. і Середино-Будський, Конотопський, Ямпільський та Глухівський райони Сумської.

Cephalanthera longifolia — європейсько-середземноморсько-західноазійський вид. В Україні поширений переважно в Карпатах, Передкарпатті та Гірському Криму. На Лівобережжі наводяться два його місцезнаходження [12]. У Лосківському лісництві (Новгород-Сіверський р-н) 28.05.2002 р. виявлено дві популяції виду. Перша, чисельністю дев'ять квітучих особин, — у кв. 33 серед культур *Pinus sylvestris* L. віком близько 35 років. Підлісок відсутній. Покриття трав'яного ярусу становило 50 %. Домінували *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth (15 %) та *Carex hirta* L. (10 %). Значну роль у формуванні трав'яного яру-

© С.М. ПАНЧЕНКО, Ю.О. КАРПЕНКО, М.В. ГРАФІН, 2006

су відігравали *Fragaria vesca* L., *Orthilia secunda* (L.) House, *Dryopteris carthusiana* (Vill.) Н.Р. Fuchs, *Anthoxanthum odoratum* L. Тут же зростає *Epipactis helleborine*. Друга популяція налічує 22 особини і локалізована південніше від кв. 32 у чистому насадженні *Quercus robur* L. віком близько 40 років. Підлісок утворювала *Frangula alnus* Mill., у трав'яному ярусі домінували *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn та злаки. Поряд виявлено клон *Lycopodium annotinum*. Ще одне місце знаходження *C. longifolia* розташоване у середньовікових культурах *Tilia cordata* Mill. (кв. 2) у ландшафтному заказнику загальнодержавного значення «Шалигінський» (Глухівський р-н). Чисельність популяції 22.06.2004 р. становила 69 особин, з яких 18 — генеративні.

Pulsatilla bogemica — центральноєвропейський вид. В Україні поширений у лісовій, лісостеповій та степовій зонах. Популяція з п'яти генеративних особин виявлена 28.05.2002 р. також у Лосківському лісництві (кв. 32). Тут на дюнах і схилах, що спускаються до р. Лоска, поширені ліси асоціацій *Pinetum hylocomiosum* та *Pinetum cladoniosum*. У подібних біотопах вид трапляється у Конотопському та Новомутинському лісництвах Конотопського р-ну, що підтверджено зборами Ф.Я. Левіної (1923 р.), які зберігаються у гербарії *KW*, та нашими спостереженнями у 1997 р. [11].

Lilium martagon — вид, поширений у лісовій зоні Європи та Азії. У дослідженому районі відзначено 8—10 його місцезростань [1, 2, 4, 13]. Проте за нашими спостереженнями *L. martagon* є більш поширеним. Так, виявлено 21 його місцезростання: 12.06.2001 р. — у лісовому урочищі Дубровне між селами Каліївка та Антонівка Шосткинського р-ну (ас. *Quercetum (roboris) coryloso-convallarioso-aegopodiosum*, чисельність не менше 75—80 особин; 13.09.2002 р. — у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Середовщина» Ніжинського р-ну (ас. *Carpineto-Tilietum aegopodiosum*, 14 генеративних особин; 28.05.2002 р. — у Лосківському л-ві (кв. 33, світлий дубовий ліс ас. *Quercetum varioherbosum*, одна особина); 17.09.2001 р. — у Путивльському лісництві (кв. 79, с. Чаплище Путивльського р-ну, світлий дубовий ліс ас. *Quercetum graminoso-varioherbosum*, одна особина); 12.06.2000 р. — у Новомутинському л-ві (квартили 63, 64, 79 та 80) поблизу с. Вовчик Конотопського р-ну (територія регіонального ландшафтного парку «Сеймський», світлі дубові ліси ас. *Quercetum varioherbosum* та в культурах *Pinus sylvestris* на їх місці); 15.06.2003 р. — в ур. Ситновщина Кам'янського л-ва Середино-Будського р-ну (ас. *Quercetum stellariosum*); 22.06.2004 р. — на території ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Шалигінський» (квартили 2, 32, 33, відповідно, в ас. *Quercetum convallariosum*, *Quercetum coryloso-aegopodiosum* та *Quercetum coryloso-stellariosum*); 17.07.2004 р. — у Володимирському л-ві (квартили 5 та 10) Новгород-Сіверського р-ну (відповідно, на вирубці та у лісі ас. *Betuleto-Quercetum varioherbosum*); 13.06.2004 р. — у Кремлянському л-ві (квартили 57, 58 та 100) Ямпільського р-ну (відповідно, у молодих культурах *Quercus robur*, старих лісах ас. *Quercetum varioherbosum* та *Quercetum coryloso-caricosum*); 10.06.2004 р. — в ур. Очкинська дача (кв. 37)

на північ від с. Очкине Середино-Будського р-ну (ас. *Betuletum corylosoconvallarioso-stellariosum*); три знахідки в районі сіл Радичів, Вишеньки та Великий Ліс Коропського р-ну на ділянках світлих дубових лісів (ас. *Quercetum varioherbosum*), подекуди — на пагорбах, порослих березняками (ас. *Betuletum varioherbosum*). У літературі повідомляється про знахідки *L. martagon* у Грузьчанському л-ві Крелевецького р-ну Сумської обл. [11], поблизу с. Олине Ямпільського р-ну [4], с. Нововасилівка Середино-Будського р-ну [6] та в ур. Прудичанська дача Ямпільського р-ну [1].

Salix starkeana — євразійський вид, поширений на півночі Чернігівської та Сумської областей близько до південної межі ареалу. Тут знайдено чотири його місцезнаходження [13]. Вид охороняється у НПП «Деснянсько-Старогутський» та гідрологічному заказнику «Присеймівський» у Конотопському р-ні [2]. Нове місцезростання *S. starkeana* виявлене 18.06.2002 р. за 3 км на схід від с. Молчанів Новгород-Сіверського р-ну. Близько 50 кущів зростали на торф'янистій луці біля осоково-гіпнового болота площею до 2 га. На луці зімкнутість чагарників становила 0,3. Цей ярус формували *Salix cinerea* L., *S. rosmarinifolia* L., *S. myrsinifolia* Salisb. Травостій висотою 1,2 м мав покриття 95 %. Домінували *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim., *Deschampsia caespitosa* (L.) Beauv. та *Polygonum bistorta* L. Значною є ценотична роль *Geum rivale* L., *Potentilla erecta* (L.) Rausch., *Trisetum flavescens* (L.) Beauv., *Lathyrus pratensis* L., *Polemonium caeruleum* L., *Valeriana exaltata* Mikan. Тут же виявлено *Dactylorhiza incarnata*.

Hyperzia selago — голарктичний вид на південній межі ареалу. У Сумській обл. відомо сім місцезнаходжень виду [5, 7]. Місцезростання *H. selago* виявлено 03.05.2000 р. близько 1 км на південний захід від с. Стара Гута (Середино-Будський р-н) у кв. 33 Голубівського л-ва на 12—15-річній вирубці, де сформувався осиково-березовий деревостан. Підлісок з *Corylus avellana* L. за участю *Sorbus aucuparia* L. мав зімкнутість 0,3—0,4. У трав'яно-чагарничковому ярусі з покриттям 20 % домінувала *Vaccinium myrtillus* L.

На території Чернігівської обл. місцезростання *H. selago* виявлене 03.05.2003 р. близько 1 км на південь від с. Гнатівка (Новгород-Сіверський р-н, Понорницьке л-во) на боровій терасі р. Десни у блюдцеподібному зниженні діаметром до 10 м на ділянці соснового лісу зеленомохового в оточенні досить щільного клону *Lycopodium annotinum*. У трав'яному ярусі, покриття якого досягало 40 %, зростають кілька бореальних видів (*Pyrola rotundifolia* L., *Chimophila umbellata* W. Barton, *Lycopodium clavatum* L.). Ще одна популяція виду виявлена 06.05.2003 р. на північному схилі «Великого яру», близько 2 км на південь від с. Радичів (Коропський р-н, Гутянське л-во) на ділянці лісу, віднесеного до ас. *Pineto-Betuletum graminoso-hylocomiosu*. *H. selago* утворював куртину діаметром до 0,5 м. У трав'яному ярусі виявлено *Fragaria vesca*, *Orthilia secunda*, *Lycopodium clavatum*, моховий покрив слабкорозвинений, у ньому трапляються *Pleurozium schreberi* Mitt. та *Mnium unundatum* Hedw. Обидві популяції знаходяться у лісових масивах, розташованих на території запро-

ектованого Мезинського національного природного парку [8]. 24.04.2004 р. відразу шість клонів *H. selago* було знайдено на схилі яру північної експозиції крутістю 50—60 ° за 2 км на південний захід від с. Шептаки Новгород-Сіверського р-ну. Яр засаджено культурами *Pinus sylvestris* з домішкою *Betula pendula* Roth.

Listera ovata — західнопалеарктичний вид, який зростає у вологих листяних і змішаних лісах, вільшняках. На досліджуваній території трапляється переважно на днищах і пологих схилах пагорбів у районі сіл Радичів та Свердловка Коропського р-ну, місцями утворює популяції до 40—50 особин. У кв. 58 Кремлянського л-ва Ямпільського р-ну у світлому дубовому лісі, віднесеному до ас. *Quercetum varioherbosum*, 20.06.2004 р. знайдено дві генеративні особини *L. ovata*.

Phlomis tuberosa — євро-сибірській вид, *Astragalus cicer* поширений в Європі, Малій Азії та на Кавказі. У регіоні проходить північна межа їх ареалів. А.К. Скворцов [10] описує місцезростання *P. tuberosa* та *A. cicer* на виходах крейди схилів правого берега р. Судость (притока Десни) у Брянській обл. Росії. Нові місцезростання обох видів виявлено 13.06.2001 р. на крутих схилах корінного берега Десни в с. Горки Новгород-Сіверського р-ну (схил південної експозиції крутістю до 35 °, що має висоту до 50 м над рівнем заплави). Тут відкриваються лесові породи. Ділянка є малодоступною для худоби, яка пасеться поряд. На схилі поширені лучні угруповання з домінуванням *Elytrigia repens* (L.) Nevski, *Bromopsis inermis* (Leys.) Holub, *Carex praecox* Schreb. Звичайними видами тут є *Coronilla varia* L., *Lavatera thuringiaca* L., *Galium verum* L., *Salvia pratensis* L., *Nonea rossica* Stev., *Stachys erecta* L., *Origanum vulgare* L., *Falcaria vulgaris* Bernh. Популяція *P. tuberosa* налічує кілька сотень особин, а *A. cicer* — близько 100.

Місцезростання європейсько-східноамериканського *Rynchospora alba* та голарктичного *Drosera rotundifolia* — двох бореальних видів на південній межі ареалу — виявлено 14.09.2002 р. на території гідрологічної пам'ятки природи загальнодержавного значення Озеро Святе (с. Короп'є Козелецького р-ну). Види входили до складу угруповання мезотрофного сплавинного болота, в якому *D. rotundifolia* на окремих ділянках співдомінував. Трав'яний ярус утворювали *Carex lasiocarpa* Ehrh., *Menyanthes trifoliata* L., *Eriophorum polyclachyon* L., *Oxycoccus palustris* Pers. Основний фон мохового покриву формують сфагни: *Sphagnum palustre* L., *S. magellanicum* Brid., *S. fallax* Klingg. та *S. squarrosum* Grote. Відомостей щодо поширення у регіоні *R. alba* ми не маємо. На території Сумської обл. відомі поодинокі знахідки *D. rotundifolia* — у Чуйківському, Кремлянківському та Олинському лісництвах Ямпільського р-ну [1, 13]. Нове місцезнаходження цього виду виявлене 30.06.2003 р. за 1 км на південь від с. Сорокине Середино-Будського р-ну. Популяція у кілька сотень особин поширена на периферії ас. *Carex rostrata* + *Sphagnum*. Значну ценотичну роль тут відіграють *Oxycoccus palustris*, *Carex lasiocarpa*, *Eriophorum polyclachyon*.

Sanicula europaea — європейський вид широколистянолісової зони, що знаходиться на східній межі ареалу. Виявлено два його місцезростання. Перша знахідка датована 15.06.2001 р. Місцезростання являло собою ліс віком 60—65 років (ас. *Betuletum (pubescentis) graminoso-sparsiherbosum*), який знаходився у кв. 59 урочища Шаболтасівський ліс (6 км на північ від с. Шаболтасівка) Сосницького р-ну. Тут же знайдено рідкісні і малопоширені види: *Platanthera chlorantha* (Cast.) Reichenb., *Neottia nidus-avis*, *Laserpitium prutenicum*, *Primula veris* L., *Lathyrus niger* (L.) Bernh., *Carex montana* L., *Serratula tinctoria* L. Друге місцезнаходження виду — між селами Розлети та Великий Ліс — відзначено 26.05.2002 р. на верхній частині схилу яру південно-східної експозиції крутістю близько 15 ° в ас. *Populeto-(tremulae) Betuletum (pubescentis)-coryloso-aegopodiosum*. Тут же трапляються рідкісні *Epipactis atrorubens* та *Neottia nidus-avis*.

Місцезростання *Salix vinogradovii* — малопоширеного виду, що знаходиться на східній межі ареалу, виявлене 13.06.2002 р. за кілька сотень метрів на північ від с. Кудлаївка (Новгород-Сіверський р-н) у заплаві Десни біля злиття з р. Малотечею. Один кущ *S. vinogradovii* висотою 1,5 м зростав у зниженні площею до 400 м серед мезотрофних лук, яке утворилося внаслідок вибирання ґрунту для ремонту насипу дороги. Субстрат глеюватий. Серед трав домінували *Carex nigra* (L.) Reichard, *C. vulpina* L. та *Deschampsia caespitosa*. Поряд зростали окремі куші *Salix triandra* L., *S. viminalis* L. та *S. rosmarinifolia*. Верхівки *S. vinogradovii* об'їдає худоба. Ще одне місцезростання *S. vinogradovii* виявлене 28.05.2002 р. у заплаві р. Лоска біля с. Ушівка Новгород-Сіверського р-ну у чагарникових заростях на заболоченому узліссі вільшняка.

Phegopteris connectilis — вид, який часто трапляється в Карпатах, але рідко на Поліссі. У регіоні досліджень знаходиться на межі ареалу. У цілому для Лівобережного Полісся відома одна знахідка в кінці XIX ст. (Montresor, КИ). Ми знайшли популяцію виду на території запроектованого Мезинського НПП — за 1,5 км на південь від с. Радичів Коропського р-ну (03.05.2002 р.) на схилі яру, на якому формується ділянка ас. *Tilieto-Quercetum corilloso-sparsiherbosum*. Друге місцезростання *P. connectilis* виявлене 03.05.2000 р. на південний захід від с. Стара Гута (Середино-Будський р-н) у кв. 33 Голубівського лісництва разом з *Huperzia selago*.

Potystichum aculeatum — звичайний у Карпатах, рідкісний на Західному Поділлі, у Правобережному Лісостепу, дуже рідкісний — у Лівобережному Лісостепу та Криму. Для Лівобережного Полісся відомі тільки окремі знахідки [3]. Чотири місцезростання *P. aculeatum* виявлено у червні—липні 2003 р. у Коропському р-ні на території ландшафтних заказників місцевого значення «Мезинська Швейцарія» та «Свердловський», а також на околицях с. Радичів (07.07.2002 р.) [8]. Займає досить типові для всіх знахідок біотопи. Це схили ярів, порослих різними групами листяних лісів ліщинових (липово-дубовими, кленово-липово-дубовими, грабово-дубовими). Трапляється спорадично по одному, інколи кілька екземплярів серед інших видів папоротеподіб-

них (*Dryopteris filix-mas* (L.) Schott, *D. carthusiana*, *Athyrium filix-femina* (L.) Roth, *Cystopteris fragilis* (L.) Bernh). Найчисельнішим є на території ландшафтного заказника «Мезинська Швейцарія» — тут його популяції налічують до 10 екземплярів. В інших місцях менш чисельний і представлений поодинокими екземплярами.

Polystichum braunii зрідка поширений у Карпатах, Розточчі-Опіллі, дуже рідко — на Західному Поділлі, у Правобережному Лісостепу та Гірському Криму. Для Лівобережного Полісся не наводиться [1]. 26.06.2003 р. виявлений на території ландшафтного заказника «Мезинська Швейцарія». Його популяції знайдені на схилах ярів, порослих березовими та сосновими лісами, місцями з участю *Quercus robur*. Популяції *P. braunii* численні, в середньому налічують до 5—10 особин. Друга знахідка цього виду була зроблена на території смт Седнів Чернігівського р-ну (17.08.2003 р.) біля підніжжя пагорба, порослого *Quercus robur*.

Polypodium vulgare — американо-євразійський циркумполярний гірсько-лісовий вид, який в Україні спорадично трапляється у лісовій зоні, по терасах заходить у Лісостеп. Виявлений у 2000—2002 рр. на схилах ярів, порослих розрідженими березняками (ас. *Betuletum varioherbosum*), у лісових масивах між селами Радичів та Розлети (Коропський р-н) осередками від 10 до 30 особин.

Представлені знахідки рідкісних видів доповнюють уявлення про їх поширення на Лівобережному Поліссі України і можуть бути використані для підготовки третього видання Червоної книги України. Відомості, подані у статті, також піднімають питання оптимізації природно-заповідного фонду, підвищують соціологічну цінність заказників «Шалигінський», «Середовщина», «Прудисанський», «Мезинська Швейцарія» та ін. Зважаючи на значну кількість знахідок рідкісних та малопоширених видів у долині р. Лоска (Сосницький і Новгород-Сіверський райони) та високий рівень збереженості природних комплексів, доцільно розглянути питання про можливість включення цих лісових масивів до проектного НПП «Мезинський».

Зібрані зразки рослин, що не підлягають охороні, передані до гербарію *КН*.

1. Вакал А.П., Карпенко К.К., Родінка О.С. Рідкісні та зникаючі види рослин басейну р. Івотки // Екол. досл. річкових басейнів Лівобер. України: Зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Суми, 14—16 листопада 2002 р.). — Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2002. — С. 149—154.
2. Заповідні скарби Сумщини / Під заг. ред. д-ра біол. наук Т.Л. Андрієнко. — Суми: Джерело, 2001. — 208 с.
3. Екофлора України / Відп. ред. Я.П. Дідух. — Т. 1. — К.: Фітосоціоцентр, 2000. — С. 148—149, 150—151.
4. Карпенко К.К., Родінка О.С., Вакал А.П. та ін. Рослини, занесені до Червоної книги України, що виявлені на території Сумської області // Стан прир. серед. та пробл. його охор. на Сумщині: Рослини, тварини та гриби Сумської обл., занесені до ЧКУ. Кн. 5. — Суми: Джерело, 2001. — С. 7—43.
5. Мінарченко В.М. Флора лікарських рослин України. — Луцьк: Едельвіка, 1996. — 178 с.

6. Панченко С.М. Рідкісні види флори території проєктованого Деснянсько-Старогутського національного парку // Акт. пробл. створ. Деснянсько-Старогутського НПП: Мат-ли наук.-практ. сем. (м. Середина Буда, 19—20 лютого 1997 р.). — К., 1998. — С. 71—73.
7. Панченко С.М. Особливості клонів *Huperzia selago* (L.) Bernh. ex Schrank & Mert. (*Huperziaceae* Rothm.) на північному сході України // Укр. ботан. журн. — 2000. — 57, № 2. — С. 148—155.
8. Природно-заповідний фонд Чернігівської області / Під заг. ред. Ю.О. Карпенка. — Чернігів: СІТ, 2002. — 240 с.
9. Лукаш О.В., Карпенко Ю.О. Сучасне поширення рідкісних видів флори Чернігівщини // Рідкісні та корисні рослини флори Чернігівщини в природі та культурі. — К., 1997. — С. 9—19.
10. Скворцов А.К. Кальцефитная флора на юге Почепского р-на Брянской области // Бюл. МОИП. Отд. биол. — 1982. — 87, вып. 5. — С. 77—83.
11. Скляр В.Г., Панченко С.М. Флористичні знахідки на території Сумської області // Вісник Сумськ. держ. аграр. ун-ту. — 1999. — Вип. 3. — С. 10—113.
12. Червона книга України. Рослинний світ. — К.: УЕ, 1996. — 604 с.
13. Черноус О.П., Андриєнко Т.Л. Осередок бореальних видів на півдні Новгород-Сіверського Полісся // Укр. ботан. журн. — 2004. — 61, № 3. — С. 89—93.

Рекомендує до друку
В.В. Протопопова

Надійшла 18.07.2005

С.М. Панченко¹, Ю.А. Карпенко², М.В. Графин²

¹Национальный природный парк «Деснянско-Старогутский», г. Середина-Буда

²Черниговский государственный педагогический университет им. Т.Г. Шевченко

ФЛОРИСТИЧЕСКИЕ НАХОДКИ НА СЕВЕРО-ВОСТОКЕ УКРАИНЫ

Сообщается о новых местонахождениях 11 видов, занесенных во второе издание Красной книги Украины, а также о 10 редких для региона видов высших сосудистых растений. Среди них наиболее редкими в регионе являются *Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch, *Huperzia selago* (L.) Bernh. ex Schrank et Mart., *Lilium martagon* L., *Pulsatilla bogemica* (Scalický) Tzvelev, *Salix starkeana* Willd., *Listera ovata* (L.) R. Br., *Platanthera bifolia* (L.) Rich. Приводятся описания местообитаний, экологических условий, их ценотической приуроченности. Для отдельных видов указывается численность популяций.

S.M. Panchenko¹, Yu.O. Karpenko², M.V. Grafina²

¹Desniansko-Starogutsky National Natural Park, Sereduna-Buda

²Chernigiv State Pedagogical University

FLORISTIC FINDS IN THE NORTH-EAST OF UKRAINE

New localities are reported for 11 species listed in the Red Data Book of Ukraine: *Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch, *Huperzia selago* (L.) Bernh. ex Schrank et Mart., *Lilium martagon* L., *Pulsatilla bogemica* (Scalický) Tzvelev, *Salix starkeana* Willd., *Listera ovata* (L.) R. Br., *Platanthera bifolia* (L.) Rich. Localities of 10 rare species for the northern part of Chernigiv and Sumy regions are also described. The habitats, coenotic and ecological features of all localities are characterized. Short population characteristics for these species are provided.